

УДК 330.341:[657.633:343.357
JEL: G30; G38; M21; M42; M49
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-326-334>

ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ ФОРЕНЗІК-ДІАГНОСТИКИ Й АУДИТУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

©2024 ПАЦКАНЬ Ю. В.

УДК 330.341:[657.633:343.357
JEL: G30; G38; M21; M42; M49

Пацкань Ю. В. Генеза розвитку форензик-діагностики й аудиту діяльності суб'єкта господарювання

Метою статті є дослідження детермінанта форензик та генезису розвитку форензик-діагностики й аудиту діяльності суб'єкта господарювання. У статті охарактеризовано науковий міжнародний і вітчизняний доробок учених, досвід практичної діяльності аудиторських фірм, а також проаналізовано ключові аспекти визначення детермінанта форензик як інструменту протидії внутрішньокорпоративному шахрайству суб'єктів господарювання. Наведено аналіз різних думок і дискусій вітчизняних та закордонних науковців щодо поняття форензик та його місця в галузі бухгалтерського обліку та аудиту. Наведена в статті статистика внутрішньокорпоративного шахрайства вимагає ретельного набору навичок та інструментів для виявлення шахрайських дій шляхом діагностики фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, а також пов'язаних з цією махінацією втрат, надання доказів у суді та надання допомоги керівництву суб'єкта господарювання в регулюванні та запобіганні шахрайству. Саме таким інструментом є форензик-діагностика, яка ефективно діє в синергії із аудитом. Для результативного застосування детермінанта «форензик-діагностики» необхідне чітке розуміння терміна в усіх його специфікаціях, оскільки дана тема дослідження набуває вагомості актуальності в теперішніх реаліях розвитку вітчизняної економіки. Важливість дослідження визначається тим, що еволюція та розвиток детермінанта форензик-діагностики має враховувати тенденції та процеси, які відбуваються у змінах підходів до формування основи форензик-діагностики, оскільки виступає ключовим моментом, що формує підґрунтя для забезпечення якості кінцевого результату надання послуг форензик-діагностики. Генезис розвитку й еволюція форензик-діагностики допомагають визначити напрям розвитку її теорії. Система контролю, яка діє в компанії, не завжди є ефективною в боротьбі з шахрайством. На сучасному етапі, як показує практика, наявні системи контролю є малоефективними у виявленні, протидії та запобіганні шахрайським діям. Окремі види шахрайства лише продовжують розвиватися завдяки технологічному прогресу, а працівники різних компаній можуть як випадково, так і цілком цілеспрямовано стати каталізатором атаки проти бізнесу. І хоча стовідсотково подолати шахрайство неможливо, проте розслідувати, виявляти та запобігати – життєво необхідно для ефективності бізнесу. Для побудови стабільної та надійної системи, яка б виявляла та запобігала виникненню шахрайства, важливим є досконале вивчення генезису розвитку форензик. У результаті дослідження було виділено інноваційне спрямування дуального поєднання форензик-діагностики й аудиту суб'єктів господарювання, яке спрямоване на виявлення ризиків та наслідків дій з ознаками обману, шахрайства та корупції.

Ключові слова: детермінант, генезис, внутрішньокорпоративне шахрайство, форензик, діагностика, аудит, форензик-діагностика.

Рис.: 3. **Бібл.:** 31.

Пацкань Юлія Вадимівна – аспірантка кафедри фінансового аналізу та аудиту, Державний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)
E-mail: patskan3699@icloud.com

UDC 330.341:[657.633:343.357
JEL: G30; G38; M21; M42; M49

Patskan' Yu. V. Genesis of the Development of Forensic Diagnostics and Audit of the Activities of an Economic Entity

The aim of the article is to study the determinant of forensic and the genesis of the development of forensic diagnostics and audit of the activities of an economic entity. The article characterizes the scientific international and domestic achievements of scientists, the experience of practical activities of audit firms, as well as analyzes the key aspects of defining the determinant of forensic as a tool for counteracting internal corporate fraud of business entities. An analysis of different opinions and discussions of domestic and foreign scientists on the concept of forensic and its role in the field of accounting and auditing is presented. The statistics of intra-corporate fraud presented in the article requires a careful set of skills and tools to detect fraudulent activities by diagnosing the financial and economic activities of a business entity, as well as losses associated with this fraud, providing evidence in court and assisting the management of the business entity in regulating and preventing fraud. Forensic diagnostics is such a tool, which works effectively in synergy with audit. For the effective application of the determinant of «forensic diagnostics», it is necessary to have a clear understanding of the term in all its specifications, since this research topic is gaining significant relevance in the current realities of the development of the national economy. The importance of the study is determined by the fact that the evolution and development of the determinant of forensic diagnostics should take into account the trends and processes that occur in changes in approaches to the formation of the basis of forensic diagnostics, since it is a key point that forms the basis for ensuring the quality of the final result of the provision of forensic diagnostics services. The genesis and evolution of forensic diagnostics help to define the direction of development of its theory. The control system that is in place in the company is not always effective in the fight against fraud. At the present stage, as practice shows, the existing control systems are weak in detecting, counteracting and preventing fraudulent activities. Certain types of fraud only continue to develop owing to technological progress, and employees of various companies can both accidentally and quite purposefully become a catalyst for an attack against business. And although it is impossible to completely overcome fraud, it is vital to investigate, detect and prevent fraud. To build a stable and reliable system that would detect and prevent fraud, it is important to thoroughly study the genesis of forensic development. As a result of the study, an innovative direction of the dual combination of forensic diagnostics and audit of economic entities is allocated, which is aimed at identifying risks and consequences of actions with signs of deception, fraud and corruption.

Keywords: determinant, genesis, internal corporate fraud, forensic, diagnostics, audit, forensic diagnostics.

Fig.: 3. **Bibl.:** 31.

Patskan' Yuliia V. – Postgraduate Student of the Department of Financial Analysis and Audit, State University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)
E-mail: patskan3699@icloud.com

У сучасних реаліях фінансові злочини та злочини, що продукують незаконні привласнення коштів, згідно з Національною оцінкою ризиків становлять найбільший ризик в Україні та породжують суспільну небезпеку порівняно з іншими видами злочинів. Фінансові злочини є вагомим проблемою для країни, яка перебуває у стані війни, де економічна стабільність і довіра до фінансової системи є важливою складовою ринкової економіки. Війна породжує фінансову нестабільність, вразливість та хаос суспільства, що є досить сприятливими умовами для зростання рівня злочинності, фінансових махінацій та шахрайства. Люди та їхні доходи стають більш вразливими, оскільки держава та її інституції зосереджені на задоволенні нагальних потреб, пов'язаних з війною.

Актуальність дослідження генези розвитку форензик-діагностики й аудиту діяльності суб'єкта господарювання зумовлює необхідність поглибленого наукового осмислення сутності поняття «форензик-діагностика» та її місця у сфері обліку та аудиту. Проте, незважаючи на велику кількість наукових публікацій, присвячених дослідженню проблематики, питання формування сутності терміна як окремого методу розслідування корпоративного внутрішнього шахрайства на сьогоднішній день залишається невирішеним.

Дослідження генези розвитку форензик-діагностики й аудиту діяльності суб'єкта господарювання є важливим для розуміння еволюції теорій та концепцій у галузі обліку та аудиту, що сприяє розумінню розвитку ідей від зародження до сучасного трактування, що, своєю чергою, забезпечує відслідковування змін в підходах і сталих парадигмах, обґрунтований і багатофункціональний підхід до вивчення даної теми дослідження, а також сприяє формуванню інноваційного та практичного спрямування дуального поєднання форензик-діагностики й аудиту.

Теоретичну та практичну базу для дослідження генези розвитку форензик-діагностики й аудиту діяльності суб'єкта господарювання висвітлено в працях таких авторів, як: G. Oyedokun, F. Dykeman, G. Manning, S. Mojsoska, N. Dujovski, G. Stevenson, D. Crumbley, С. Тютченко, О. Заремба, М. Нежива, В. Рудницький, М. Дубініна, К. Назарова, В. Мисюк, І. Мельничук, А. Семенець, С. Сирцева, А. Ковбаль, Т. Янковська, С. Чернявський, О. Користін, В. Некрасов, Ю. Шевчук, Г. Соломіна та ін.

Попри достатню кількість напрацювань, теорій та думок з приводу дослідження даної теми та вагомий внесок у генезу розвитку форензик-діагностики, існує об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних і методичних досліджень, які стосуються саме форензик-діагностики

й аудиту діяльності суб'єкта господарювання, що спрямовані не лише на підвищення ефективності фінансових показників діяльності суб'єкта господарювання, але й на запобігання та протидію виникненню шахрайства.

Мета статті – дослідження генези розвитку форензик-діагностики й узагальнення наукових теорій і думок щодо формування та становлення поняття «форензик-діагностика» у синергії з аудитом.

Розвиток економіки, поглинання компаній, фінансова діяльність – усе це призводить до збільшення загроз і виникнення ризиків, пов'язаних із функціонуванням суб'єктів господарювання. Однією з найбільших проблем у цьому напрямку є поява фактів корпоративного шахрайства в різних формах. Згідно з опитуванням, проведеним у 2023 р. серед 400 керівників компаній по всьому світу, основним із глобальних факторів, що сприяють підвищенню ризику корпоративних злочинів, є кібербезпека та витоки даних, а також фінансовий тиск і вплив корпоративної культури тощо (рис. 1). Крім того, в Україні, за даними НБУ, сума збитків від фінансового шахрайства у 2023 р. на 73% перевищує показник за 2022 р. [1].

Предикатні злочини є реальною та серйозною загрозою для стабільності будь-якого бізнесу, тим паче, що шахрайства та фінансові махінації призводять до значних фінансових втрат, саме тому і виникає необхідність для здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та розслідування фінансових злочинів та негайного реагування на незаконні дії.

Учені вважають, що основною причиною проблематики фінансових злочинів є відсутність стратегічного та цілісного підходу до управління ризиками, що призводить до неналежного контролю за фінансовими потоками. Ризик-орієнтований підхід на рівні суб'єкта господарювання означає виділення достатніх ресурсів на забезпечення конкретних частин системи протидії відмиванню коштів, фінансовим махінаціям і шахрайству та є необхідним інструментом для дотримання міжнародних стандартів, зниження ризиків фінансової злочинності та підвищення безпеки фінансової системи та боротьби з фінансовою злочинністю в сучасних умовах, коли загрози стають все більш складними та розповсюдженими.

Наведена на рис. 1 статистика вимагає ретельного набору навичок та інструментів для виявлення шахрайства через транзакції поза системою, що відображають фінансові махінації, шляхом аналізу фінансової звітності та інших непрямих доказів, які впливають на виявлення фактів предикатних злочинів, та пошуку справжнього винуватця шахрайства, а також пов'язаних з цією махінацією втрат, надан-

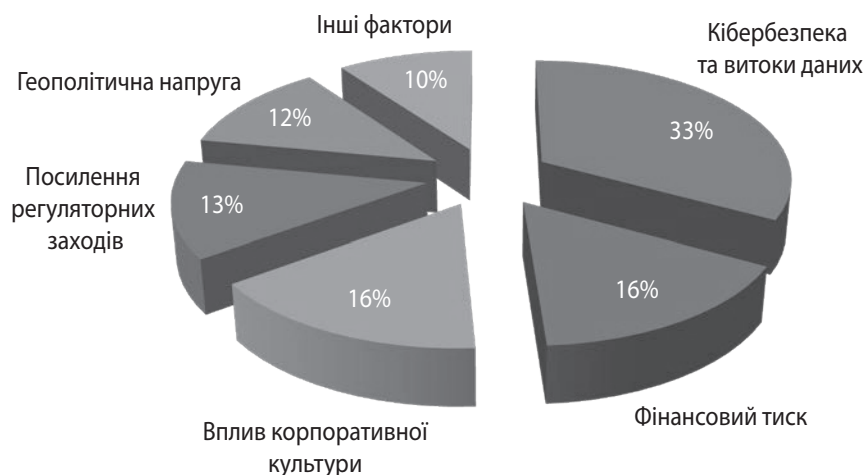

Рис. 1. Глобальні фактори корпоративного шахрайства у світі за 2023 р.

Джерело: сформовано на основі даних [2].

ня доказів у суді та надання допомоги керівництву суб'єкта господарювання в регулюванні та запобіганні шахрайству. Цим консолідованим інструментом є форензик-діагностика в синергії із аудитом.

Необхідно чітко розуміти детермінант і генезис розвитку «форензик» у всіх його специфікаціях, оскільки тема даної статті набуває вагомості актуальності в теперішніх реаліях розвитку вітчизняної економіки.

У зв'язку з цим для забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання та виявлення шахрайських дій використовується форензик-діагностика в синергії із аудитом. Потреба у форензик-діагностиці значно зросла, особливо після масштабних схем шахрайства, корупції та предикатних злочинів в умовах воєнного стану. Цим фактом пояснюється інтерес практиків і наукової спільноти до детермінанта «форензик», «форензик-аудит», «форензик-діагностика».

Форензик останні кілька років активно використовують в юридичній сфері, особливо на форумах і конференціях, пов'язаних з фінансовою тематикою. Широкому загалу дане поняття стало відоме у справі «Приватбанку», коли ЗМІ поширювали результати розслідування [3].

Етимологія детермінанта «forensic» походить від латинських слів *forensis* (публічний), а ще раніше *forum* (ринкова площа) і йде корінням у Давній Рим, де це поняття використовувалось для позначення публічних дискусій та укладення угод на великолюдних торгових площах, проте в сучасній етимології дане поняття несе інше значення.

Специфікація детермінанта відіграє ключову роль у його трактуванні та успішному використанні у практичній і науковій сферах діяльності. Система понять, що враховує всі функції тієї чи іншої кате-

горії, є основним інструментом пізнання в будь-якій науці, що дозволяє знайти суть цих категорій, показати взаємозв'язки між ними та відокремити їх від суміжних понять. Даний факт має безпосереднє відношення до детермінанта «форензик». У даному контексті важливе значення у становленні та набутті сучасних його рис відіграють поняття, що прямо або опосередковано пов'язані із економічною злочинністю.

Зауважимо, що детермінант «forensic accounting», що дослівно перекладається як «криміналістичний облік», більш відоме як «судово-бухгалтерська експертиза», вперше був використаний у публікації 1946 р. у *Journal of Accountancy* автором М. Пелубе (*M. E. Peloubet*) [4], колишнім співробітником правоохоронних органів США, який заснував консалтингову компанію, що надавала корпоративні послуги, зокрема судово-бухгалтерську експертизу. Він писав про використання бухгалтерського обліку в судових засіданнях як частини свідчень і доказів, але визнав, що розслідування стає все більш поширеним для бухгалтерів через збільшення урядових установ, які регулюють фінансову практику.

Для ефективної боротьби з шахрайством важливо розуміти чинники його виникнення. Обставини, які спонукають шахраїв до вчинення шахрайських дій, зацікавили Дональда Р. Кресі (*Donald R. Cressey*), відомого соціолога-кримінолога, який у 1950-х роках розробив «трикутник шахрайства» («*fraud triangle*»). Трикутник шахрайства – це модель для опису елементів, які спонукають людей здійснювати корпоративне шахрайство, за якого виконується три умови, а саме: тиск («*pressure*» – фінансова чи емоційна складова, яка спонукає до шахрайства), можливість («*opportunity*» – можли-

вість виконати план та не бути спійманим), раціоналізація («*rationalization*» – особисте виправдання шахрайських дій.

Дослідження у сфері причин і факторів виникнення внутрішньокорпоративного шахрайства здебільшого ґрунтуються на роботі Едвіна Сазерленда (*Edwin Sutherland*), який у 1939 році на щорічній зустрічі Американської асоціації соціологів (*American Sociological Society*) ввів поняття «*white-collar crime*», так звана «білокомірцева злочинність» [5]. Засновник даної теорії підкреслював його здебільшого латентний, бізнесовий характер і суттєвий вплив на суспільні відносини. До того, як Е. Сазерленд висловив свою думку, вважалося, що вищі класи суспільства не здатні займатися злочинною діяльністю. Таке переконання було укорінене в суспільстві, тому коли Е. Сазерленд опублікував свою книгу на цю тему, декілька великих компаній Америки були обурені та подали до суду для того, щоб праця науковця була піддана цензурі.

У 1953 році нью-йоркський адвокат на ім'я Макс Лурі (*Max Lourie*) наголосив на необхідності забезпечення літературою та проведення навчання по форензіку, а також є розходження в поглядах, оскільки деякі науковці вважають, що саме Макс Лурі перший винайшов поняття «*forensic accounting*». Зеф Телпнер (*Zeph Telpner*) у передмові до своєї книги «Судово-бухгалтерська експертиза» (*Expert Witnessing in Forensic Accounting*) стверджує, що в 1979 році написав семінар СРЕ для СРА під назвою «Практичні аспекти судово-бухгалтерської експертизи та підтримки судових процесів» і був першим лектором в даному напрямку навчання фахівців.

У деяких джерелах зазначається, що термін «форензік» вперше було згадано в роботі іспанського вченого XIX ст. Педро Антоніо де Аларкона (*Pedro Antonio de Alarcon*) [6]. Іншою точкою зору є факт про застосування американськими судовими експертами у справі з причин банкрутства проти Стефтона Майер (*Steftona Meyer*) у 1817 р. словосполучення «*forensic accounting examination*» («судово-бухгалтерська експертиза»). Як окреме наукове поняття «*forensic accounting*» було опубліковане Френсісом В. Дайкменом (*Francis B. Dykeman*) у 1982 р. [7–9].

У 2001 р. енергетична компанія Enron зіткнулася з великою катастрофою у формі найбільшого банкрутства й опинилася в центрі одного з найгучніших економічних і фінансових скандалів США. Шахрайство Satyam в Індії створює великий знак питання щодо надійності й автентичності сертифікованих аудиторів. Також варто згада-

ти про скандал, пов'язаний з компанією Adelphia Communications Corporation (американська компанія кабельного телебачення), яка у 2002 р. оголосила про банкрутство через внутрішнє корупційне шахрайство.

Джордж А. Меннінг (*G. A. Manning*) «*forensic accounting*» вважає наукою про збір і представлення фінансової інформації у формі, яка була б прийнята юридичною практикою для осіб, які вчинили економічні злочини [10]. На його думку, ефективною взаємодією є застосування бухгалтерського обліку, аудиту та методів розслідування, в поєднанні яких і виникає «*forensic accounting*». Тобто, на думку Дж. А. Меннінга, «*forensic accounting*» – це наука, яка зосереджена на виявленні або запобіганні зокрема бухгалтерського шахрайства та використовується в законних цілях, незалежно від того, чи є це шахрайство на фондовому ринку, банківське шахрайство чи кібершахрайство.

Форензік поєднує бухгалтерський облік із навичками розслідування й аудитом для розкриття фінансових злочинів. Це важливий інструмент для виявлення, розслідування та запобігання шахрайству.

Корпоративне шахрайство може бути надзвичайно важко стримати та, по суті, неможливо зупинити, якщо управлінський персонал бажає бути залученим. У таких випадках навіть найнадійніші системи контролю можуть виявитися неефективними. Такий факт наголошує на актуальності форензік-діагностики в синергії з аудитом, за допомогою якого можна запровадити механізм перевірки та спостереження для виявлення ймовірності шахрайства, а також справжнього винуватця корпоративного шахрайства. Проте в сучасному розумінні думки науковців щодо детермінанта «форензік» розділилися, і в більшості випадків вважається, що форензік являє собою розробку комплексу заходів системи контролю (рис. 2).

До 1980-х років найпоширенішою сферою застосування форензік у США був супровід судових процесів, тобто бухгалтери й аудитори зосереджувалися в основному на кримінальних справах [16], проте з розвитком світової економіки форензік значно розширив свої функції та почав набувати іншої форми. Фахівці з форензік збирали фінансові докази, аналізували їх, формували звіти на основі зібраних даних, крім того, керували допитом, виступали як свідки, під присягою [17].

До 1980-х років вважалося, що виявлення шахрайства або економічних злочинів є частиною бухгалтерської функції. Внутрішні та зовнішні аудитори під час проведення своїх періодичних перевірок застосовували процедури з виявлення шах-

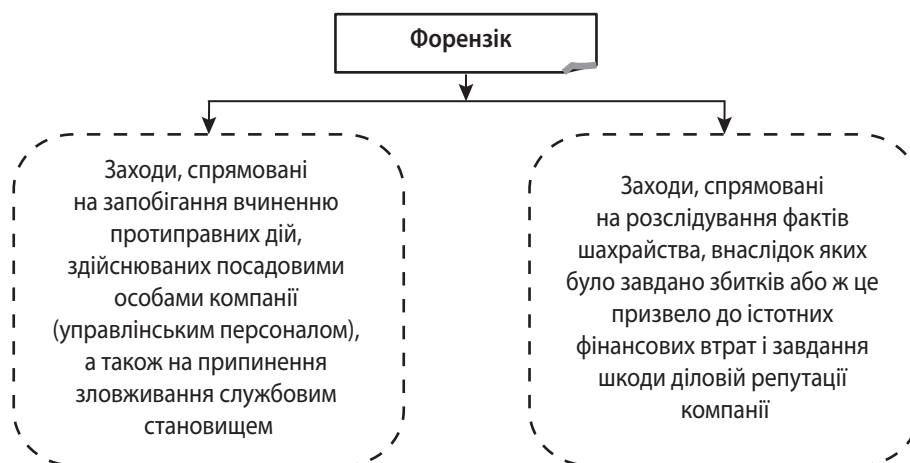

Рис. 2. Узагальнені підходи до визначення «форензик»

Джерело: узагальнено автором на основі [6; 8; 9; 11–15].

райства, які, як показує практика, не завжди були ефективними.

Однак, як відомо, аудитори можуть лише проводити незалежну перевірку фінансової діяльності та податкової звітності компанії, оцінювати її фінансову ефективність та консультувати керівництво. Таким чином, виникла необхідність у запровадженні дієвого інструмента для виявлення, усунення та попередження виникнення шахрайства в майбутньому.

Даний інструмент набув широкої популярності, та, як видно з проаналізованих джерел, показав високу ефективність, попри різні погляди науковців на його змістову характеристику. Зокрема, немає єдиної точки зору в науковців і практиків щодо назви даного інструменту. Більшість науковців схиляється до назви саме «forensic accounting» або «forensic accounting examination» («судово-бухгалтерська експертиза»), проте досить часто зустрічаються «forensic» і «forensic audit».

Проаналізувавши науковий доробок учених і спираючись на досвід практичної діяльності аудиторських фірм, слід зазначити, що ключові аспекти у визначенні детермінанта форензик недостатньо розроблені для його ефективного застосування як інструменту протидії внутрішньо-корпоративному шахрайству суб'єктів господарювання.

Проте, незважаючи на таку пильну увагу до даного детермінанта та великої кількості наукових праць, єдиного підходу науковців до трактування поняття «форензик» не сформовано, саме через це дане питання не втратило своєї актуальності та на сьогодні потребує подальших досліджень з метою підвищення економічної безпеки та запобігання внутрішньокорпоративному шахрайству, а також узагальнення наявних напрацювань з цього питання (рис. 3).

На нашу думку, трактування форензик як «форензик-аудиту», «форензик-розслідування» чи як виду послуг чи контролю, не дозволяє повноцінно розкрити його змістовну складову.

Для забезпечення фінансової безпеки різних суб'єктів господарювання та запобігання економічним злочинам необхідно використовувати новітні інноваційні методи та інструменти боротьби з внутрішньокорпоративним шахрайством усередині компаній, найефективнішим з яких є форензик-діагностика.

Змістовне наповнення детермінанта «форензик-діагностика» тісно пов'язане з поняттям «діагностика». З аналізу наукових джерел в економічній сфері відомо, що діагностика являє собою оцінку стану суб'єкта господарювання в умовах неповної інформації, виявлення проблем у його розвитку, вибір показників, які найкраще описують ситуацію, врахування їх взаємного впливу, виявлення «вузьких місць», встановлення резервів, визначення перспективних шляхів їх вирішення та формулювання заходів щодо усунення несприятливої ситуації, що склалася.

Отже, діагностика підприємства – це метод аналізу стану внутрішнього середовища організації, встановлення проблем і «вузьких місць», які спричиняють відхилення та деформації об'єкта від норми чи цілі, виявлення потенційно сильних і слабких сторін, що впливають на формування та реалізацію ефективної стратегії організації [31, с. 9].

Важливість діагностики як методу дослідження визначається формуванням і реалізацією стратегії розвитку суб'єкта господарювання та його потребою в ефективному та безпечному управлінні. Як частина процесу форензик діагностика необхідна для нівелювання економічних злочинів, дослідження ризиків, визначення фактів шахрайства

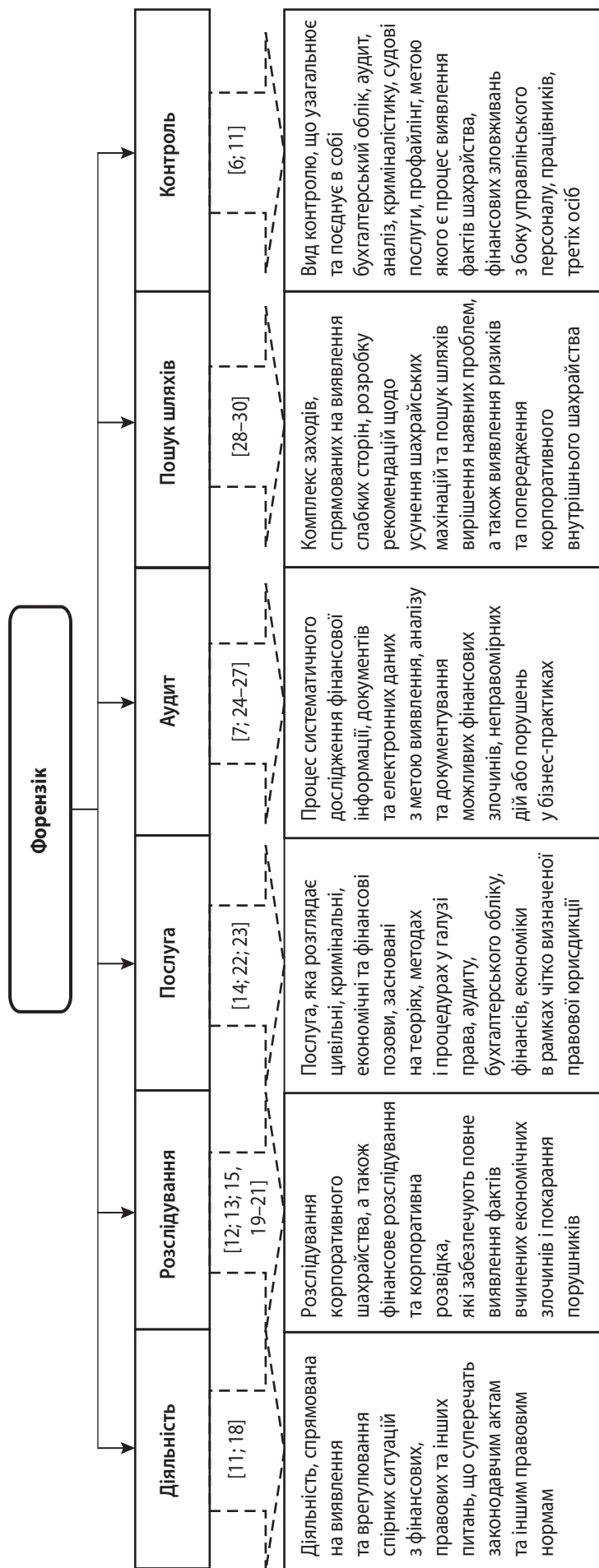

Рис. 3. Погляди науковців на детермінант «форензлік»

Джерело: узагальнено автором.

та протиправних дій для забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання. Діагностика дозволяє виявити сильні та слабкі сторони в процесі форензик, а також виявити фактори впливу на майбутній потенціал і розвиток суб'єкта господарювання. Коло завдань діагностики не зводиться лише до найбільш важливих, а дозволяє ефективно розв'язувати і поточні, і стратегічні завдання форензик.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи проведені дослідження впливу видів діагностики на формування детермінанта «форензик», можна зробити висновок, що при діагностиці слід застосовувати систему аналізу, яка передусім фіксує позитивні або негативні прояви різних факторів, а потім досліджує їх причинно-наслідкові зв'язки. Тобто при проведенні такого виду діагностики форензик-спеціалісти основну увагу приділятимуть повноті та достовірності фіксації змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Діагностика діяльності суб'єкта господарювання не лише дозволяє запобігати шахрайським махінаціям, які можуть виникнути у майбутньому, але й допомагає побачити його сильні та слабкі сторони, невикористані можливості, а також загрози для розвитку суб'єкта господарювання. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сума збитків від фінансового шахрайства у 2023 р. зросла на 73% – НБУ. *Інтерфакс-Україна*. 02.04.2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/977637.html>
2. Дасюк В. Внутрішнє корпоративне шахрайство: які злочини найбільш розповсюджені. *Армада. Юридична компанія*. 28.03.2024. URL: <https://armada.law/blog/vnutrishnye-korporativne-shahrajstvo-yaki-zlochyny-najbilsh-rozprovjudzheni/>
3. НБУ хоче, щоб аудитор перевіряв операції Приватбанку перед націоналізацією. *Економічна правда*. 02.03.2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/03/2/622223/>
4. Peloubet M. E. A Life of Impact on Accountancy and Society. *The CPA Journal*. November 2020. URL: <https://www.cpajournal.com/2020/11/23/maurice-e-peloubet>
5. Sutherland E. H. *White Collar Crime*. New York: Dryden Press, 1949. 272 p.
6. Crumbley L. D., Heitger L. E., Smith S. G. *Forensic and Investigative Accounting*. 3rd ed. Chicago: CCH Inc. 2007. 712 p.
7. Mojsoska S., Dujovski N. Recognizing of Forensic Accounting and Forensic Audit in the South-Eastern European Countries. *Journal of Eastern European Criminal Law*. 2015. No. 2. P. 212–222. URL: <https://eprints.uklo.edu.mk/id/eprint/816/>
8. Crumbley D. L. So What is Forensic Accounting. *The ABO Reporter*. 2009. No. 9. URL: <https://abfa.us/wp-content/uploads/2022/07/So-What-is-Forensic-Accounting-SITE.pdf>
9. Dykeman F. C. *Forensic accounting: The accountant as expert witness*. 1st ed. John Wiley & Sons Inc., 1982. 248 p.
10. Manning G. A. *Financial Investigation and Forensic Accounting*. 3rd ed. Routledge, 2010. 790 p.
11. Хеленюк М. Форензик: європейський досвід vs українські реалії. *Юридична Газета online*. 2021. № 8. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/forenzik-evropeyskiy-dosvid-vs-ukrayinski-realiyi.html>
12. Дубініна М. В., Сирцева С. В., Янковська Т. Ю. Форензик як метод розслідування внутрішньокорпоративних випадків шахрайства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 38. С. 377–383. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure38-59>
13. Тютченко С. М. Функції форензика як інструменту упередження корпоративного шахрайства та підвищення економічної безпеки підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.5.99](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.99)
14. Rehman A., Hashim F. Forensic Accounting on Corporate Governance Maturity mediated by Internal Audit: A Conceptual Overview. *1st Economics and Business International Conference 2017 (EBIC 2017)*. DOI: [10.2991/ebic-17.2018.26](https://doi.org/10.2991/ebic-17.2018.26)
15. Мисник К. П. Форензик як метод економічних розслідувань: теоретичні засади. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 3. С. 41–46. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-41-46](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-41-46)
16. Olaoye C. O., Olanipekun T. C. Impact of forensic accounting and investigation on corporate governance in Ekiti State. *Journal of Accounting, Business and Finance Research*. 2018. Vol. 4. Iss. 1. P. 28–36. DOI: <https://doi.org/10.20448/2002.41.28.36>
17. Owojori A. A., Asaolu T. O. The Role of Forensic Accounting in Solving the Vexed Problem of Corporate World. *European Journal of Scientific Research*. 2009. Vol. 29. No. 2. P. 183–187. URL: <https://vulms.vu.edu.pk/Courses/FIN711/Downloads/Forensic%20Accounting.pdf>
18. Smith G. S., Crumbley D. L. Defining a Forensic Audit. *Journal of Digital Forensics, Security and Law*. 2009. Vol. 4. No. 1. Art. 3. DOI: <https://doi.org/10.15394/jdfsl.2009.1054>
19. Соломіна Г. В. Форензик – інструмент фінансового розслідування діяльності підприємства. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2018. Вип. 2. С. 144–149. DOI: [http://www.doi.org/10.31339/2313-8114-2018-2\(10\)-144-149](http://www.doi.org/10.31339/2313-8114-2018-2(10)-144-149)
20. Шевчук Ю. Форензик: як вчасно виявити шахрайство в бізнесі. *FEMIDA.UA: Юридичний журнал*. 2018. № 3. С. 33–36.
21. Заремба О. О., Нежива М. О., Мисюк В. О. Форензик: навч. посіб. Київ: КНТЕУ, 2021. 288 с.

22. Oyedokun G. E. *Forensic Investigation and Forensic Audit Methodology in a Computerized Work Environment*. SSRN. 2015.
DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2593263>
23. Bologna G. J., Lindquist J. R. *Fraud Auditing and Forensic Accounting: New Tools and Techniques*. 2nd ed. New Jersey: John Wiley&Sons, 1995. 272 p.
24. Семенець А. О. Форензик аудит як ефективний засіб антикризового управління торговельною діяльністю. *Бізнес Інформ*. 2019. № 4. С. 280–287.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-4-280-287>
25. Forensic Audit. *cleartax*. 18.12.2023.
DOI: <https://cleartax.in/glossary/forensic-audit/>
26. Nazarova K., Nezhyva M., Lositska T. et al. Forensic Audit as an Imperative of Economic Security and Development of the Company in the Conditions of Global Transformations. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2020. No. 4. P. 99–106.
DOI: 10.18371/fcaptp.v4i35.221808
27. Ковбель А. Форензик – ключовий елемент корпоративної безпеки в компанії. *Фінансовий Директор Компанії*. 2022. № 01–02. URL: <https://e.fdk.net.ua/finansovyy-dyrekto-kompaniyi-2022-1/forenyk-klyuchovyy-element-korporativnoyi-bezpeky-v-kompaniyi>
28. Ramaswamy V. New Frontiers: Training Forensic Accountants within the Accounting Program. *Journal of College Teaching & Learning*. 2007. Vol. 4. No. 9. P. 31–38.
DOI: 10.19030/tlc.v4i9.1545
29. Мартинов А. А., Мартинова Л. В., Шашевська І. В. Форензик як інструмент антикризового управління та протидії правопорушенням у сфері банкрутства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 3. С. 34–41.
DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.3.8>
30. Рябчук О. Г., Твердун С. О. Форензик як інструмент протидії економічним злочинам та фінансовому шахрайству на підприємстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2021. Вип. 40. С. 77–83.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-40-14>
31. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика : навч. посіб. Луцьк : Київ : ЦУЛ, 2021. 456 с.
- Dasiuk, V. "Vnutrishnie korporatyvne shakhraistvo: yaki zlochyny naibilsh rozpovsyudzheni" [Internal Corporate Fraud: Which Crimes are the Most Common]. *Armada. Yurydychna kompaniia*. March 28, 2024. <https://armada.law/blog/vnutrishnye-korporatyvne-shahrajstvo-yaki-zlochyny-najbilsh-roz-povsyudzheni/>
- Dubinina, M. V., Syrtseva, S. V., and Yankovska, T. Yu. "Forenzik yak metod rozsliduvannia vnutrishnyo-korporativnykh vypadkiv shakhraistva" [Forensic as a Method of Investigation of Internal Corporate cases of Fraud]. *Infrastruktura rynku*, no. 38 (2019): 377-383.
DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct38-59>
- Dykeman, F. C. *Forensic accounting: The accountant as expert witness*. John Wiley & Sons Inc., 1982.
"Forensic Audit". *cleartax*, December 18, 2023.
DOI: <https://cleartax.in/glossary/forensic-audit/>
- Kheleniuk, M. "Forenzik: yevropeyskyi dosvid vs ukrain-ski realii" [Forensics: European Experience vs Ukrainian Realities]. *Yurydychna Hazeta online*. 2021. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/forenzik-evropeyskiy-dosvid-vs-ukrayinski-realiyi.html>
- Kovbel, A. "Forenzik – kliuchovyi element korporativnoi bezpeky v kompanii" [Forensics Is a Key Element of Corporate Security in a Company]. *Finansovyi Dyrekto-r Kompanii*. 2022. <https://e.fdk.net.ua/finansovyy-dyrekto-kompaniyi-2022-1/forenyk-klyuchovyy-element-korporativnoyi-bezpeky-v-kompaniyi>
- Kryvoviazziuk, I. V. *Ekonomichna diahnostryka* [Economic Diagnosis]. Lutsk ; Kyiv: TsUL, 2021.
- Manning, G. A. *Financial Investigation and Forensic Accounting*. Routledge, 2010.
- Martynov, A. A., Martynova, L. V., and Stashevskaya, I. V. "Forenzik yak instrument antykrizovoho upravlinnia ta protydii pravoporushenniam u sferi bankrutstva" [Forensic as a Tool of Anti-Crisis Management and Counteraction to Offenses in the Field of Bankruptcy]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 3 (2023): 34-41.
DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.3.8>
- Mojsoska, S., and Dujovski, N. "Recognizing of Forensic Accounting and Forensic Audit in the South-Eastern European Countries". *Journal of Eastern European Criminal Law*, no. 2 (2015): 212-222. <https://eprints.uklo.edu.mk/id/eprint/816/>
- Mysnyk, K. P. "Forenzik yak metod ekonomichnykh rozsliduvan: teoretychni zasady" [Forensics as a Method of Economic Investigations: Theoretical Foundations]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu*, no. 3 (2022): 41-46.
DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3\(69\)-41-46](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-3(69)-41-46)
- "NBU khoche, shchob audytor pereviryv operatsii Pryvatbanku pered natsionalizatsiieiu" [The NBU Wants the Auditor to Check Privatbank's Operations Before Nationalization]. *Ekonomichna pravda*. March 02, 2017. <https://www.epravda.com.ua/news/2017/03/2/622223/>

REFERENCES

- Bologna, G. J., and Lindquist, J. R. *Fraud Auditing and Forensic Accounting: New Tools and Techniques*. New Jersey: John Wiley&Sons, 1995.
- Crumbley, D. L. "So What is Forensic Accounting". *The ABO Reporter*. 2009. <https://abfa.us/wp-content/uploads/2022/07/So-What-is-Forensic-Accounting-SITE.pdf>
- Crumbley, L. D., Heitger, L. E., and Smith, S. G. *Forensic and Investigative Accounting*. Chicago: CCH Inc., 2007.

- Nazarova, K. et al. "Forensic Audit as an Imperative of Economic Security and Development of the Company in the Conditions of Global Transformations". *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, no. 4 (2020): 99-106.
DOI: 10.18371/fcaptp.v4i35.221808
- Olaoye, C. O., and Olanipekun, T. C. "Impact of forensic accounting and investigation on corporate governance in Ekiti State". *Journal of Accounting, Business and Finance Research*, vol. 4, no. 1 (2018): 28-36.
DOI: <https://doi.org/10.20448/2002.41.28.36>
- Owojori, A. A., and Asaolu, T. O. "The Role of Forensic Accounting in Solving the Vexed Problem of Corporate World". *European Journal of Scientific Research*, vol. 29, no. 2 (2009): 183-187. <https://vulms.vu.edu.pk/Courses/FIN711/Downloads/Forensic%20Accounting.pdf>
- Oyedokun, G. E. *Forensic Investigation and Forensic Audit Methodology in a Computerized Work Environment*. SSRN, 2015.
DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2593263>
- Peloubet, M. E. "A Life of Impact on Accountancy and Society". *The CPA Journal*. November 2020. <https://www.cpajournal.com/2020/11/23/maurice-e-peloubet>
- Ramaswamy, V. "New Frontiers: Training Forensic Accountants within the Accounting Program". *Journal of College Teaching & Learning*, vol. 4, no. 9 (2007): 31-38.
DOI: 10.19030/tlc.v4i9.1545
- Rehman, A., and Hashim, F. "Forensic Accounting on Corporate Governance Maturity mediated by Internal Audit: A Conceptual Overview". *1st Economics and Business International Conference 2017 (EBIC 2017)*.
DOI: 10.2991/ebic-17.2018.26
- Riabchuk, O. H., and Tverdun, S. O. "Forenzik yak instrument protydii ekonomichnym zlochynam ta finansovomu shakhraistvu na pidpriemstvi" [Forensic as a Tool of Counteraction Economic Crimes and Financial Fraud at the Enterprise]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, no. 40 (2021): 77-83.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-40-14>
- "Suma zbytkiv vid finansovoho shakhraistva u 2023 r. zrosla na 73% – NBU" [The Amount of Losses from Financial Fraud in 2023 Increased by 73% – NBU]. *Interfaks-Ukraina*. April 02, 2024. <https://interfax.com.ua/news/economic/977637.html>
- Semenets, A. O. "Forenzik audyt yak efektyvnyi zasib antykrizovoho upravlinnia torhovelnoiu diialnistiu" [Forensic Audit as an Efficient Means of Crisis Management of Trading Activities]. *Biznes Inform*, no. 4 (2019): 280-287.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-4-280-287>
- Shevchuk, Yu. "Forenzik: yak vchasno vyavyty shakhraistvo v biznesi" [Forensics: How to Detect Fraud in Business in Time]. *FEMIDA.UA: Yurydychnyi zhurnal*, no. 3 (2018): 33-36.
- Smith, G. S., and Crumbley, D. L. "Defining a Forensic Audit". *Journal of Digital Forensics, Security and Law*, art. 3, vol. 4, no. 1 (2009).
DOI: <https://doi.org/10.15394/jdfsl.2009.1054>
- Solomina, H. V. "Forenzik – instrument finansovoho rozsliduvannia diialnosti pidpriemstva" [Forensic is an Enterprise Activity Financial Investigation Tool]. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, no. 2 (2018): 144-149.
DOI: [http://www.doi.org/10.31339/2313-8114-2018-2\(10\)-144-149](http://www.doi.org/10.31339/2313-8114-2018-2(10)-144-149)
- Sutherland, E. H. *White Collar Crime*. New York: Dryden Press, 1949.
- Tiutchenko, S. M. "Funktsii forenziku yak instrumentu uperedzhennia korporatyvnoho shakhraistva ta pidvyshchennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv" [Forensic Functions which are the Tool for Preventing Corporate Fraud and Increasing the Economic Security of Enterprises]. *Efektivna ekonomika*, no. 5 (2021).
DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.99
- Zaremba, O. O., Nezhyva, M. O., and Mysiuk, V. O. *Forenzik* [Forensic]. Kyiv: KNTEU, 2021.

Науковий керівник – Назарова К. О.,

доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державного торговельно-економічного університету (Київ)